SVERIGES RIKSDAG

Kommittémotion L

Motion till riksdagen 2026/27:2670

av Hanna Schölander m.fl. (L)

En starkare funktionsrättspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) ska inkorporeras i svensk rätt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en systematisk översyn av svensk lagstiftning för att säkerställa dess överensstämmelse med CRPD och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka självbestämmandet och inflytandet för personer med funktionsnedsättning över beslut, stöd och insatser som påverkar deras liv och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning och deras organisationer att vara delaktiga i och utöva inflytande över utformningen av lagstiftning och offentliga reformer som berör dem och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samordningen mellan offentliga aktörer och förbättra informationen och vägledningen för personer med funktionsnedsättning som behöver stöd från flera verksamheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna till arbete och egen försörjning för personer med funktionsnedsättning genom

individuellt anpassade arbetsmarknadsstöd och förbättrade möjligheter att kombinera arbete med sjuk- och aktivitetsersättning utan att riskera den ekonomiska tryggheten och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Samhalls grunduppdrag att erbjuda utvecklande och meningsfulla arbeten för personer med funktionsnedsättning som har svårt att få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna för personer med rätt till daglig verksamhet att delta i verksamhet i en annan kommun än hemkommunen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna till fungerande kommunikation, inklusive tillgång till punktskrift och svenskt teckenspråk, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nationella ansvaret för hjälpmedel, öka den enskildes inflytande över valet av hjälpmedel och förbättra tillgången till fritidshjälpmedel och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personer med funktionsnedsättning ska ha jämlik tillgång till habilitering, rehabilitering och förebyggande hälso- och sjukvård, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet mot bristande tillgänglighet och säkerställa att offentlig digitalisering inte utestänger personer med funktionsnedsättning från samhällsservice och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna att resa med färdtjänst över kommun- och länsgränser och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga möjligheter att delta i idrott, kultur och föreningsliv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att användningen av artificiell intelligens och automatiserade beslut i offentlig verksamhet värnar den enskildes självbestämmande, integritet och rättssäkerhet och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet mot våld, övergrepp och andra brott mot personer med funktionsnedsättning, öka rättsväsendets kompetens om funktionsnedsättningar samt säkerställa att brott som begås med motiv att kränka någon på grund av funktionsnedsättning kan beaktas som en särskilt försvårande omständighet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Liberalismens utgångspunkt är människans frihet. Varje människa ska så långt det är möjligt kunna forma sitt eget liv, göra egna val och delta i samhället på lika villkor.

Människor har olika förutsättningar och funktionsförmågor. En funktionsnedsättning får inte innebära att en människas frihet, värdighet eller möjligheter att delta i samhällslivet betraktas som mindre värda.

Ett samhälle är inte fullt tillgängligt bara för att människor formellt sett har samma rättigheter. Om en person inte kan använda kollektivtrafiken, förstå myndighetsinformation, ta sig in i en offentlig byggnad, använda en digital tjänst, delta i undervisningen eller komma in på arbetsmarknaden är friheten i praktiken begränsad.

Politikens uppgift är att undanröja sådana hinder.

Gör funktionsrättskonventionen till svensk lag

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bygger på principerna om självbestämmande, delaktighet, tillgänglighet och alla människors lika värde. Trots att Sverige har anslutit sig till konventionen finns det fortfarande ett glapp mellan de rättigheter som erkänns på papperet och den verklighet många människor möter i vardagen.

Liberalerna vill därför inkorporera funktionsrättskonventionen i svensk rätt. Det skulle stärka rättighetsperspektivet, ge konventionen större genomslag i rättstillämpningen och tydliggöra samhällets ansvar att värna varje människas frihet och självbestämmande. Inkorporeringen bör följas av en genomgripande översyn av svensk lagstiftning för att säkerställa att lagar och regelverk fullt ut överensstämmer med konventionens principer och rättigheter.

Stärk självbestämmandet och möjligheten till arbete

En liberal funktionsrättspolitik måste utgå från individens rätt att bestämma över sitt eget liv. Personer med funktionsnedsättning ska ha ett verkligt inflytande över de beslut,

stöd och insatser som påverkar deras vardag. Offentliga system ska anpassas efter människors behov, inte tvärtom.

För en närmare redogörelse av Liberalernas politik kring personlig assistans och LSS hänvisas till partiets särskilda motion om LSS.

Många personer med funktionsnedsättning är beroende av stöd från flera olika offentliga aktörer. När myndigheter, kommuner och regioner brister i samverkan riskerar den enskilde att själv få bära ansvaret för att samordna insatserna, vilket kan leda till att stöd försenas eller faller mellan stolarna. Anhöriga är också många gånger en förutsättning för att vardagen ska fungera för personer med omfattande funktionsnedsättningar. Deras insatser är ovärderliga men välfärdssystemet får aldrig utformas utifrån antagandet att anhöriga alltid ska kunna kompensera för brister i samhällets stöd. Därför behövs en tydligare ansvarsfördelning och en starkare samordning mellan offentliga verksamheter, med den enskildes behov som självklar utgångspunkt.

Principen om ”ingenting om oss utan oss” måste samtidigt få större genomslag i politiken. Personer med funktionsnedsättning och deras organisationer besitter erfarenheter och kunskaper som bör tas till vara redan när reformer, lagstiftning och verksamheter utformas. Deras inflytande ska vara en naturlig del av beslutsprocessen från början, inte begränsas till att lämna synpunkter när de avgörande besluten redan är fattade.

Möjligheten att arbeta och försörja sig själv är grundläggande för ekonomisk självständighet, frihet och delaktighet i samhället. Samtidigt möter många personer med funktionsnedsättning hinder på arbetsmarknaden till följd av bristande anpassningar, otillräckligt stöd och regelverk som inte tar tillvara människors arbetsförmåga. Arbetsmarknadspolitiken behöver därför bli mer flexibel och i högre grad utgå från individens förutsättningar.

Det måste också bli lättare att pröva sin arbetsförmåga och stegvis öka sitt arbetsutbud utan att riskera den ekonomiska tryggheten. Ingen ska behöva avstå från att arbeta av rädsla för att förlora den sjuk- eller aktivitetsersättning som försörjningen bygger på. Möjligheterna att kombinera arbete med ersättning behöver därför förbättras.

Liberalerna vill värna och utveckla stöd som ger fler möjlighet att få och behålla ett arbete, däribland lönebidraget. Samhall har också en viktig roll för personer som har svårt att etablera sig på den ordinarie arbetsmarknaden. Verksamheten ska prioritera sitt grunduppdrag: att erbjuda utvecklande och meningsfulla arbeten samt stärka

människors möjligheter att, när det är möjligt, gå vidare till andra arbetsgivare. Ekonomiska mål får aldrig gå före uppdraget att ge stöd åt dem som har störst behov.

För personer som har rätt till daglig verksamhet enligt LSS är möjligheten till en meningsfull sysselsättning en viktig del av självbestämmandet och delaktigheten i samhället. Den enskildes valmöjligheter ska inte begränsas av kommungränser. Därför behöver möjligheterna att delta i daglig verksamhet i en annan kommun än hemkommunen stärkas, exempelvis när en verksamhet bättre motsvarar individens intressen, behov och förutsättningar. Det kräver bättre samverkan mellan kommunerna och en tydligare utgångspunkt i den enskildes önskemål.

Mer jämlik tillgång till kommunikation, hjälpmedel och vård

Möjligheten att kommunicera och göra sig förstådd är en förutsättning för självbestämmande. Tillgången till punktskrift, svenskt teckenspråk och andra kommunikationsstöd behöver därför säkerställas för barn och vuxna som behöver dem.

Hjälpmedel spelar också en avgörande roll för människors möjligheter att leva självständigt. Trots detta varierar tillgången och villkoren mellan olika delar av landet. Liberalerna vill stärka det nationella ansvaret för hjälpmedelsområdet och ge den enskilde större inflytande över valet och utformningen av hjälpmedel. Även fritidshjälpmedel behöver omfattas av ambitionen att skapa mer jämlika förutsättningar för ett aktivt och självständigt liv.

Därtill behöver tillgången till habilitering, rehabilitering och förebyggande hälso- och sjukvård bli mer jämlik. Vården måste ha förutsättningar att möta människors individuella behov och erbjuda de anpassningar som krävs för att personer med funktionsnedsättning ska få vård på lika villkor.

Tillgänglighet och delaktighet i hela samhällslivet

Ett tillgängligt samhälle är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna utöva sina rättigheter. Tillgänglighet handlar inte enbart om den fysiska miljön, utan också om möjligheten att ta del av information, kommunicera och använda samhällsservice. Skyddet mot bristande tillgänglighet i diskrimineringslagstiftningen behöver därför stärkas.

För många personer med funktionsnedsättning är färdtjänsten en förutsättning för självständighet, delaktighet och frihet i vardagen. Liberalerna vill att rätten till färdtjänst ska vara likvärdig i hela landet och inte bero på var man bor eller hur enskilda kommuner tillämpar regelverket. Därför behöver lagstiftningen förtydligas och rättssäkerheten stärkas. Möjligheterna att resa över kommun- och länsgränser måste

också förbättras. Administrativa gränser ska inte begränsa människors möjligheter att arbeta, studera, delta i samhällslivet eller träffa familj och vänner. Färdtjänsten ska utgå från individens behov och fungera hela vägen, från dörr till dörr.

I takt med att allt fler offentliga tjänster digitaliseras måste tillgänglighet vara en självklar utgångspunkt. Digitaliseringen ska bidra till ökad självständighet, inte skapa nya former av utanförskap. Personer som inte kan använda digitala tjänster måste även fortsättningsvis ha tillgång till fungerande alternativa kontaktvägar.

Ny teknik och artificiell intelligens kan skapa stora möjligheter till ökad självständighet för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt måste användningen av AI och automatiserade beslut inom offentlig verksamhet ske med respekt för den enskildes integritet, självbestämmande och rättssäkerhet. Det ska finnas insyn i hur beslut fattas och möjlighet att få automatiserade beslut granskade av en människa. Tekniken ska stärka människans frihet, inte begränsa den.

Delaktighet omfattar också möjligheten att ta del av kultur, idrott och föreningsliv. För personer med funktionsnedsättning kan bristande tillgänglighet och otillräckliga anpassningar innebära att möjligheten till en aktiv fritid begränsas. Det gäller inte minst barn och unga. Liberalerna vill därför stärka förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och fritidslivet på likvärdiga villkor.

Ett starkare skydd mot våld och övergrepp

Personer med funktionsnedsättning kan befinna sig i en särskilt utsatt situation när det gäller våld, övergrepp, bedrägerier och exploatering. Beroendeställning, kommunikationssvårigheter och bristande tillgänglighet kan försvåra möjligheten att anmäla brott och få rättslig upprättelse.

Det behövs därför ett starkare skydd och bättre kunskap inom rättsväsendet om de särskilda förutsättningar som kan gälla för personer med funktionsnedsättning. Brottsoffer måste få det stöd och de anpassningar som krävs för att kunna anmäla brott och delta i rättsprocesser på lika villkor.

Kunskapen om hatbrott och andra brott riktade mot personer med funktionsnedsättning behöver också stärkas. När ett brott begås med motiv att kränka någon på grund av en funktionsnedsättning ska det kunna beaktas som en särskilt försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen. Sådana motiv måste uppmärksammas och tas på allvar av rättsväsendet.

Hanna Schölander (L)

Lina Nordquist (L)

Roger Haddad (L)

Joar Forssell (L)

Camilla Mårtensen (L)

Pär Gustafsson (L)